RYGNING ER DERES MINDSTE PROBLEM ?

En undersøgelse om holdninger til socialt udsatte og rygning

Sund By Netværket

RØGFRIHED FOR ALLE

Tobaksforebyggelse blandt socialt udsatte

RYGNING ER DERES MINDSTE PROBLEM ?

En undersøgelse om holdninger til socialt udsatte og rygning

RYGNING ER DERES MINDSTE PROBLEM?
En undersøgelse om holdninger til socialt udsatte og rygning
Røgfrihed for alle, september 2010

Udarbejet af evalueringsmedarbejder Berit Christensen.
Pia Vivian Pedersen, ph.d.-studerende ved Statens Institut for Folkesundhed har ydet værdifuld sparring.

Forsidefotos: Holger Henriksen.
Personerne på forsiden har ikke deltaget i undersøgelsen.

Layout: Anne von Holck

Tryk: Intern Service, Sundheds- og Omsorgsforvaltningen, Københavns Kommune

ISBN 978-87-993424-7-1(trykt udgave)
ISBN 978-87-993424-8-1 (elektronisk udgave)

Rapporten kan downloades fra www.rogfrihed.dk

Røgfrihed for alle er et nationalt projekt under Sund By Netværket

Røgfrihed for alle
Folkesundhed København
Sundheds- og Omsorgsforvaltningen
Sjællandsgade 40, bygning I
2200 København N

www.rogfrihed.dk

Indhold

Resumé 7
Formål og metode 7
Resultater 7
Indledning 9
Rapportens opbygning 9
1. Inspiration fra andre undersøgelser 10
Kapacitetsopbygning: et institutionelt perspektiv på holdninger 10
Danske undersøgelser 11
2. Metode 12
Spørgeskemaet 12
Dataindsamlingen 12
Et par kommentarer om statistik 13
Bruger, borger og frivillig 13
3. Basale data om de personer, der har deltaget i undersøgelsen 14
4. Rygevaner og forsøg på at blive røgfri 16
Rygemønstre 16
Forskelle mellem brugertyper 17
Ønske om at holde op 17
Opsamling 18
5. Holdninger til socialt udsatte og rygning 19
Kan og vil brugerne holde op med at ryge? 19
Mister brugerne social kontakt, hvis de holder op med at ryge? 20
Giver rygning livskvalitet? 21
Er rygning sundhedsskadeligt? 22
Virker nikotinerstatningsprodukter? 22
Kan værestedet spille en aktiv rolle? 23
Sammenhæng mellem egen rygning og holdninger 23
Sammenhæng mellem køn, alder og holdninger 24
Opsamling 25
6. Betydningen af praksis og holdninger på institutionerne 26
Hvad er rygereglerne og overholdes de? 26
Medarbejdernes og ledernes holdninger 26
Opsamling 28
7. Perspektiver og overvejelser til diskussion 29
Overvejelser til diskussion 29

Resumé

Formål og metode

Denne rapport beskriver resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse om holdninger til socialt udsatte og rygning. Holdningsundersøgelsen er foretaget som led i evalueringen af projekt *Røgfrihed for alle* og er gennemført i samarbejde med de 12 kommuner, der er modelkommuner i projektet.

Undersøgelsen er den første af sin art i Danmark. Den har blandt andet som formål at få viden om, hvilke holdninger til socialt udsatte og rygning der er blandt ledere, medarbejdere og socialt udsatte brugere af værestedet og bo- og aktivitetssteder.

Holdningsundersøgelsen er baseret på spørgeskemabesvarelser fra 1059 personer, hvoraf 62 er ledere, 345 er medarbejdere eller frivillige og 652 er socialt udsatte brugere af værestedet, beskyttede beskæftigelsestilbud, botilbud, behandlingstilbud samt socialt udsatte borgere, der modtager støtte i eget hjem. Undersøgelsen er foretaget på i alt 76 institutioner.

Resultater

61 % af de udsatte borgere ryger sammenlignet med 21 % blandt den danske befolkning generelt. Også blandt de medarbejdere, der arbejder med socialt udsatte, er der flere, der ryger, end i befolkningen i almindelighed. Det er i høj grad de brugere, der er tilknyttet institutioner for misbrugere, der ryger. Her er det næsten 9 ud af 10, der ryger dagligt.

Næsten hver tredje bruger har tidligere forsøgt at holde op med at ryge, hvilket er det samme som landsgennemsnittet. Hver sjette bruger, der ryger, har planer om at holde op med at ryge inden for den næste måned. Hver tredje ønsker hjælp til at holde op med at ryge.

Der er signifikante forskelle mellem ledere, medarbejdere og brugere, hvad angår deres holdninger til socialt udsatte og rygning.

En tredjedel af brugerne har den opfattelse, at brugere generelt ønsker at holde op med at ryge. Hver femte medarbejder og hver fjerde leder mener, at brugerne ønsker at holde op med at ryge.

Hver fjerde bruger mener, at brugerne vil være i stand til at holde op med at ryge. Denne tiltro til brugernes formåen deles af hver sjette medarbejder. Lederne har en større tiltro til brugerne, hver tredje leder mener, at brugerne kan holde op med at ryge.

Brugerne udtrykker i højere grad end medarbejdere og ledere den holdning, at brugere vil forlade værestedet, hvis der er rygeforbud overalt, og at brugere vil blive isoleret fra deres netværk, hvis de holder op med at ryge.

Flertallet af både medarbejdere og ledere mener, at institutionen skal påtage sig en rolle i forhold til at signalere, at rygning er usundt, og samtidig tilbyde rygestopkurser og lignende til brugerne.

Stort set alle de institutioner, der har deltaget i undersøgelsen, tillader rygning i et eller andet omfang. Halvdelen tillader alene rygning udenfor, mens andre har etableret udsugning eller rygerum.

Rygereglerne overholdes hovedsagligt, men der er store forskelle mellem institutionerne i forhold til, om reglerne altid eller for det meste overholdes.

Der er sammenhænge mellem medarbejdernes egne rygevaner og de holdninger, de udtrykker til socialt udsatte og rygning. Forskellen mel-

lem de medarbejdere, der ryger dagligt, og dem, der ikke gør, er tydelig på en række udsagn. Det gælder især holdninger til de sociale aspekter ved rygning: at brugerne vil forlade værestedet, at de vil blive isoleret, at rygning giver livskvalitet, og at rygning kan bruges som et pædagogisk redskab. Blandt de medarbejdere, der selv ryger, er der en større andel, der udtrykker disse holdninger, end blandt de medarbejdere, der ikke ryger eller ikke ryger dagligt.

Indledning

Rapporten her beskriver resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse om holdninger til socialt udsatte og rygning. Holdningsundersøgelsen er foretaget som led i evalueringen af projekt *Røgfrihed for alle* og er gennemført i samarbejde med de 12 kommuner, der er modelkommuner i projektet.[1]

Der er tre formål med undersøgelsen:

- at få viden om, hvilke holdninger til socialt udsatte og rygning der er blandt ledere, medarbejdere og brugere af væresteder mv.
- at denne viden kan danne grundlag for aktiviteter i projektet, herunder kommunikation i pressen
- at følge holdningerne over tid for at kunne sandsynliggøre, at en eventuel ændring i holdninger skyldes projektets aktiviteter.

I forhold til det sidste formål planlægges en ny undersøgelse medio 2011.

Andre undersøgelser har dokumenteret socialt udsattes sundhed og helbred, men der findes ikke undersøgelser, der systematisk har kortlagt holdninger til socialt udsatte og rygning. Denne undersøgelse er således den første af sin art i Danmark.

Resultaterne formidles også i lokale og nationale medier og på projektets hjemmeside: www.rogfrihed.dk.

Socialt udsatte defineres som borgere, der har en psykisk lidelse, alkohol- og/eller stofmisbrug, eller er hjemløse.

Psykiske lidelser
Mere end 400.000 danskere lider af en psykisk lidelse. Omkring 22.000 mennesker med psykisk lidelse kan betegnes som udsatte sindslidende.

Alkoholmisbrug
140.000 danskere er afhængige af alkohol. Mellem 20.000 og 25.000 alkoholmisbrugere er socialt udsatte.

Stofmisbrug
Der er cirka 27.000 stofmisbrugere i Danmark, inklusive hashmisbrugere.

Hjemløshed
Antallet af mennesker, der årligt er berørt af hjemløshed i Danmark, er 11.000-13.000.

www.rogfrihed.dk (Viden om/Profil af målgruppen)

Rapportens opbygning

Det første kapitel beskriver de amerikanske undersøgelser, som undersøgelsen er inspireret af. Kapitel to handler om undersøgelsens metode, og kapitel tre præsenterer de basale data.

Dernæst følger tre kapitler med resultaterne af undersøgelsen. Der er tre centrale temaer:

- Rygevaner og forsøg på at blive røgfri
- Holdninger
- Institutionen som ramme, herunder sammenhænge mellem personalets egen rygning og holdninger.

Afslutningvis er der en en perspektivering og spørgsmål til diskussion. Spørgeskemaerne er bilag til rapporten og kan kan downloades på www.rogfrihed.dk.

1 Faxe, Fredericia, Furesø, Gladsaxe, Guldborgsund, Haderslev, Norddjurs, Næstved, Struer, Thisted, Aalborg, Århus.

1 Inspiration fra andre undersøgelser

Undersøgelsen er inspireret af lignende undersøgelser i USA, hvor man i flere år har arbejdet med at integrere rygeafvænning i misbrugsbehandling og i behandlings- og støttetilbud for mennesker med sindslidelser. Her har man også interesseret sig for de barrierer, der kan stå i vejen for en succesfuld implementering. Særligt et program og et forskningsprojekt har givet input til vores undersøgelse; resultater og pointer fra disse bliver derfor kort gennemgået.

Som den første stat i USA vedtog New York i 2008, at alle offentligt støttede misbrugsbehandlingssteder skulle implementere rygepolitikker, uddanne personalet i tobaksafhængighed og tilbyde rygestopaktiviteter eller anden behandling af patienterne. Man samarbejdede med et universitet, der udviklede blandt andet materiale til at opbygge ejerskab og engagement blandt medarbejdere. Ca. 5600 medarbejdere blev undervist efter dette materiale, som vi har ladet os inspirere af til at formulere holdningsudsagn til spørgeskemaerne.[2]

Der er i New York-materialet et fokus på medarbejdernes viden om og holdninger til tobak. Undersøgelser[3] har vist, at netop medarbejdernes indstilling er afgørende for, om tobaksafhængighed bliver adresseret. Det viser sig ydermere, at medarbejdere, der selv ryger, oftest har mest modstand mod forandring på dette område. Det forklares med deres egen skyld og skam over at ryge og med et argument fra personalet selv om, at det at ryge sammen med patienterne fremmer en 'terapeutisk alliance'.

Den anden kilde til inspiration er et forskningsprojekt i Kansas, USA, som blev præsenteret på *Society for Research on Nicotine and Tobacco*-konferencen i Dublin april 2009.[4] Ledere, personale og brugere på misbrugsbehandlingscentre var blevet interviewet om blandt andet holdninger til tobaksbehandling. En af pointerne fra undersøgelsen var, at brugerne gerne ville tilbydes behandling i forhold til deres tobaksafhængighed, mens personalet mente, at brugerne ikke var interesseret i et rygestop. Mange brugere beskrev, hvordan de havde været nødt til at udtrykke en meget stærk interesse i at blive røgfri, før de fik tilbudt behandling. Fra dette projekt kommer inspirationen til at undersøge forskelle i holdninger blandt ledere, medarbejdere og brugere.

Kapacitetsopbygning: et institutionelt perspektiv på holdninger

Et gennemgående tema i projekt *Røgfrihed for alle* er kapacitetsopbygning. Kapacitetsopbygning, som projektet forstår begrebet, handler om en organisations vedvarende evne til at håndtere et sundhedsproblem som f.eks. rygning. Elementerne i kapacitet og i opbygningen af kapacitet er på individniveau viden, holdninger og færdigheder; på organisatorisk niveau handler det om kultur, struktur, ressourcer og forpligtelse; og på samfundsniveau om politisk vilje, folkelig opbakning, partnerskaber og evnen til at indarbejde nye ideer.

Holdninger er derfor et vigtigt element at arbejde med også i forhold til kapacitetsopbygning. Denne begrebsliggørelse af kapacitet medfører, at holdninger ikke alene skal ses som et anliggende hos den enkelte. Den enkelte medarbejders holdning til socialt udsatte og rygning kan have en sammenhæng med, om man selv ryger.

2 www.tobaccorecovery.org
3 Douglas Ziedonis et al.: Barriers and Solutions to Addressing Tobacco Dependence in Addiction Treatment Programs. *Alcohol Research & Health*, Vol. 29, No. 3, 2006.

4 Jamie Hunt et al. *Staff and Client Perspectives on Tobacco Treatment during Drug Treatment*.

Holdningerne til de socialt udsattes rygning kan være et udtryk for en forsvarsmekanisme for ens egen rygning. Som sådan har holdninger et personligt og identitetsmæssig aspekt. Men holdninger præges også af faglige diskussioner, politiske dagsordener og den generelle samfundsdebat. De formes ikke mindst af den kultur eller institutionaliserede hverdagspraksis, der er på værestedet, behandlingscentret etc. Med dette perspektiv løftes ansvaret fra den enkelte medarbejder til en bredere forståelse af, at indsatsen for at ændre holdninger må tage udgangspunkt i, at institutionen udgør en ramme for daglig praksis, bestående af både ledere, medarbejdere og brugere, under indflydelse af bredere samfundsmæssige forhold.

Danske undersøgelser

Rådet for Socialt Udsatte udgav i 2008 rapporten *SUSY Udsat: Sundhedsprofil for socialt udsatte i Danmark 2007*.[5] Undersøgelsen, der ligger til grund for rapporten, blev gennemført af Statens Institut for Folkesundhed. Rapporten beskriver forekomsten og fordelingen af sundhed og sygdom blandt socialt udsatte, herunder levekår, sundhedsvaner og adgang til sundhedsvæsenet. Undersøgelsen bestod af et spørgeskema, som i alt 1290 borgere har besvaret. Hvor det er muligt, har vi sammenlignet vores resultater med *SUSY Udsat*.

Befolkningens rygevaner undersøges løbende af Sundhedsstyrelsen og udgives i *Monitorering af danskernes rygevaner*, senest i 2010.[6] Hvor det er relevant og muligt, har vi sammenlignet vores resultater med rygevaneundersøgelsen.

5 www.si-folkesundhed.dk/upload/susy_udsat_rapport_090408.pdf
6 www.sst.dk/Sundhed%20og%20forebyggelse/Tobak/Tal_og_undersoegelser/Danskernes_rygevaner/Udvikling_2010.aspx

2 Metode

Undersøgelsen er baseret på spørgeskemaer, som er besvaret af 1059 ledere, medarbejdere/frivillige og socialt udsatte brugere af værested-er, beskyttede beskæftigelsestilbud, botilbud, forsorgshjem, behandlingstilbud samt socialt udsatte borgere, der modtager støtte i eget hjem.

Spørgeskemaet

Spørgeskemaet består af tre dele.

- Første del indeholder spørgsmål om rygevaner, tidligere forsøg med at holde op med at ryge og planer om at blive røgfri. Disse spørgsmål er formuleret på samme måde som i Sundhedsstyrelsens *Monitorering af danskernes rygevaner* for at kunne sammenligne resultaterne.
- Anden del består af spørgsmål om rygereglerne på den institution, som svarpersonen arbejder på eller er tilknyttet som bruger.
- Tredje del udgøres af en række udsagn, som svarpersonerne skulle udtrykke deres holdning til på en fem-trins skala fra 'meget enig' til 'meget uenig'. Holdningsudsagnene er formuleret af *Røgfrihed for alle*s projektgruppe under inspiration fra de amerikanske projekter, som beskrevet i indledningen.[7]

Ledere, medarbejdere og brugere har besvaret stort set identiske skemaer. Brugerne fik stillet flere spørgsmål om, hvilken hjælp de ønsker til at blive røgfri. Et af holdningsudsagnene er kun stillet til ledere og medarbejdere; nemlig udsagnet om, at det at ryge sammen med brugerne giver en god kontakt, som man kan bruge aktivt med et pædagogisk sigte.

Spørgeskemaet blev pilottestet på et værested i København og derefter tilrettet. Det viste sig imidlertid efterfølgende, at et par af spørgsmålene ikke fungerede efter hensigten; det drejer sig om spørgsmålene om kendskab til rygeregler på den institution, som svarpersonen er tilknyttet. Der afrapporteres derfor ikke på disse spørgsmål.

Dataindsamlingen

Undersøgelsen er gennemført i samarbejde med de 12 kommuner, der er modelkommmuner i projekt *Røgfrihed for alle.* I tabel 1 ses fordelingen af besvarelser for kommunerne.

Tabel 1

Besvarelser pr. kommune

	Antal	Procent
Norddjurs	58	6
Guldborgsund	220	21
Fredericia	119	11
Thisted	77	7
Gladsaxe	43	4
Næstved	98	9
Århus	160	15
Furesø	22	2
Faxe	80	8
Struer	33	3
Haderslev	89	8
Ålborg	60	6
Total	**1059**	**100**

7 Spørgeskemaerne fra Kansas har vi fået fra Jamie Hunt, University of Kansas. Spørgeskemaerne fra New York undersøgelsen kan findes på: http://www.tobaccorecovery.org/media/files/resources/administrators/ Building%20Staff%20Buy-In%20for%20Tobacco-Free%20Policies.pdf

Kommunerne havde relativt frie hænder til at organisere indsamlingen. Nogle valgte, at alle enheder for socialt udsatte skulle deltage i undersøgelsen, andre udvalgte nogle bestemte institutioner. Dette afspejler også de forskellige strategier i kommunerne til, hvordan de vil arbejde med socialt udsatte og rygning. Et par af kommunerne har en udvidet definition af socialt udsatte, så de ud over udsatte sindslidende, misbrugere og hjemløse også har inkluderet udviklingshæmmede og senhjerneskadede i undersøgelsen. Den lokale tovholder eller projektgruppe blev bedt om at indhente skemaer fra hver leder på de udvalgte enheder, ca. 5 medarbejdere eller frivillige og mindst 10 brugere hvert sted. Dataindsamlingen fandt sted fra januar til marts 2010. Skemaerne blev derefter indsendt til *Røgfrihed for alle*, og projektets evalueringsmedarbejder har analyseret og beskrevet data.

Røgfrihed for alle har understreget, at spørgeskemaet – både i forbindelse med indsamling af skemaerne og udgivelse af resultaterne – skulle kunne bruges lokalt som et redskab i arbejdet med socialt udsatte og rygning. Dette har vi gjort blandt andet ved at uddelegere ansvaret for indsamlingen af data til de lokale tovholdere. Vi har lagt vægt på, at indsamlingen skulle foregå ordentligt og redeligt, men har ikke haft kontrol over udvælgelse af svarpersoner. Undersøgelsens validitet styrkes imidlertid af det store antal af besvarelser, at kommuner over hele landet har deltaget, at der både indgår land- og bykommuner, og at kønsfordelingen svarer til andre undersøgelser af socialt udsatte.

Idet undersøgelsen ikke baserer sig på tilfældigt udvalgte værestede og institutioner, er den ikke repræsentativ. Resultaterne kan derfor ikke direkte generaliseres eller siges at gælde for andre brugere, medarbejdere og ledere på landets øvrige værestede og institutioner. Men resultaterne kan give indikationer af holdninger til socialt udsatte og rygning, inspirere til det videre arbejde og danne grundlag for en national debat om holdninger til rygning blandt socialt udsatte.

Et par kommentarer om statistik

I dataanalysen har vi anvendt chi^2 som signifikanstest med et signifikansniveau på 95 %. Ca. 10 % af svarpersonerne har ikke svaret på spørgsmålet om holdninger, hvorfor N varierer. Gruppen af ledere er lille, hvilket betyder, at resultaterne for denne gruppe er behæftet med usikkerhed. I nogle tilfælde har vi slået lederne sammen med medarbejderne og afrapporterer samlet på disse to grupper.

Bruger, borger og frivillig

I undersøgelsen anvendes betegnelsen *bruger*, om de borgere, der er tilknyttet et værested, et beskyttet beskæftigelsestilbud, bor i et botilbud mv., og som har svaret på spørgeskemaet. Med *bruger*-betegnelsen signaleres borgernes relation til en institution eller som modtager af en offentlig ydelse. Der kan være en etisk overvejelse om i stedet at betegne denne gruppe som *borgere*, idet *borger*-betegnelsen lægger vægt på ligeværdighed og samfundsmæssige rettigheder og pligter. Vi har valgt *bruger*-betegnelsen, idet svarpersonerne har deltaget i undersøgelsen netop i kraft af at være tilknyttet som brugere af værestede mv.

Der kan være en glidende overgang mellem det at være bruger af et værested og at blive frivillig på stedet. Vi har ved uddeling af spørgeskemaerne kategoriseret frivillige sammen med medarbejdere.

3 Basale data om de personer, der har deltaget i undersøgelsen

Der er indsamlet besvarelser fra i alt 1059 personer. Det drejer sig om 62 ledere, 345 medarbejdere/frivillige og 652 brugere.

I tabel 2 ses kønsfordelingen blandt henholdsvis ledere, medarbejdere og brugere. Blandt lederne er 56 % kvinder og 44 % mænd. Blandt medarbejdere/frivillige er der 67 % kvinder og 33 % mænd. Også blandt brugerne er der en overvægt af mænd, 66 % af svarpersonerne er mænd, og 34 % er kvinder.

Fordelingen blandt brugerne er lidt anderledes sammenlignet med *SUSY Udsat*, hvor 72 % var mænd og 28 % var kvinder.

Aldersfordelingen af svarpersoner er stort set den samme for ledere, medarbejdere og brugere: ca. 30 % er under 40 år, ca. 30 % er mellem 40 og 50 år, ca. 30 % er mellem 50 og 60 år, og ca. 10 % er over 60 år.

Tabel 2

Fordeling af svarpersoner ift køn og leder/medarbejder/bruger

		Køn		Total
		mand	kvinde	
Leder	Antal	27	35	62
	%	44 %	56 %	100 %
medarbejder/ frivillig	Antal	113	231	344
	%	33 %	67 %	100 %
bruger	Antal	428	221	649
	%	66 %	34 %	100 %
Total	Antal	568	487	1055
	%	54 %	46 %	100 %

4 personer har ikke angivet deres køn, derfor er totalen i tabel 2 1055.

Der er indsamlet spørgeskemabesvarelser på 76 steder. Fordelingen af besvarelser ses af tabel 3. Kommunale og private varmestuer, væresteder og andre aktivitets- og samværstilbud udgør over halvdelen af de steder, hvor skemaerne er indsamlet. Beskyttede beskæftigelsestilbud, botilbud, støtte- og kontaktenheder samt behandlingstilbud indgår også i undersøgelsen.

Tabel 3

Typer af institutioner, hvor undersøgelsen er foretaget

		Antal	Procent
	Kommunale og private værestedet/varmestuer	45	62
	Botilbud, støtte-kontaktenhed	8	11
	Beskæftigelsestilbud	10	14
	Behandlingstilbud	3	4
	Andre	6	8
	Total	72	100
Ikke besvaret		4	
Total		76	

Fordelingen af besvarelser i forhold til brugertype ses i tabel 4. Den kommunale tovholder eller lederen på hver institution har angivet, hvilke brugere der overvejende er tilknyttet den pågældende institution. En tredjedel af institutionerne har overvejende sindslidende brugere, og en fjerdedel har overvejende misbrugere. En sjettedel af institutionerne har en blandet brugergruppe bestående af sindslidende, misbrugere og/eller hjemløse. Der er også institutioner for tidligere misbrugere samt udviklingshæmmede og senhjerneskadede.

Tabel 4

Typer af brugere på de institutioner, hvor undersøgelsen er foretaget

		Antal	Procent
	Overvejende sindslidende	23	31
	Overvejende misbrugere	18	24
	Udviklingshæmmede og senhjerneskadede	8	11
	Blandet gruppe af sindslidende, misbrugere og hjemløse	12	16
	Tidligere misbrugere	6	8
	Andre	7	10
	Total	74	100
Ikke besvaret		2	
Total		76	

4 Rygevaner og forsøg på at blive røgfri

Hvilke rygevaner har brugere, medarbejdere og ledere på værestеder mv.? Har de forsøgt at blive røgfri? Og har de planer om at blive det i fremtiden? Det er fokus for dette afsnit.

Rygemønstre

I alt 61 % af de brugere, som har deltaget i undersøgelsen, ryger dagligt. Som det ses nedenfor i figur 1, er det en større andel end blandt medarbejdere og ledere; blandt disse ryger 35 %. Blandt brugerne ses en tendens til, at flere mænd end kvinder ryger dagligt – henholdsvis 63 % og 55 %. Og ser man på alder og rygevaner, så er der blandt brugere over 60 år den mindste andel af rygere, nemlig 45 %. Blandt de brugere, der er yngre end 60 år, ryger ca. 62 %.

Storrygere defineres som personer, der ryger 15 cigaretter eller mere om dagen. Også her er der en større andel blandt brugerne, idet 44 % er storrygere. Til sammenligning udgør andelen af storrygere 18 % blandt medarbejdere og ledere.

Sundhedsstyrelsens seneste rygevaneundersøgelse viste, at 21 % af den voksne befolkning ryger dagligt, og 11 % er storrygere. *SUSY Udsat*-undersøgelsen viste, at 87 % af de adspurgte røg dagligt, og at 52 % var storrygere.

Den brugergruppe, der indgår i vores undersøgelse, ryger således mere end den almindelige befolkning, men mindre end de socialt udsatte, der deltog i *SUSY Udsat*-undersøgelsen. Forskellen mellem rygefrekvensen i *SUSY Udsat* og i denne undersøgelse kan til dels forklares ved, at der i *SUSY Udsat* er en lidt mindre andel af kvinder, og til dels ved, at der i vores undersøgelse indgår en gruppe udviklingshæmmede. Begge disse grupper ryger mindre end de øvrige grupper og trækker dermed gennemsnittet ned.

Figur 1
Dagligrygere og storrygere

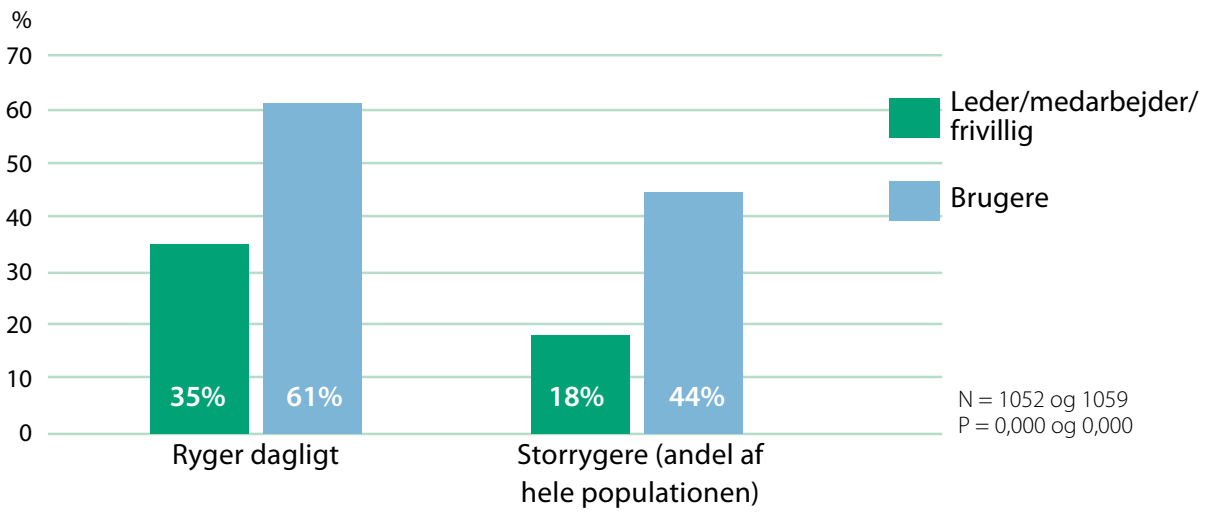

Forskelle mellem brugertyper

Datamaterialet viser variationer mellem institutioner med forskellige brugertyper i forhold til rygevaner. Andelen af brugere, der ryger dagligt, spænder fra 30 % på institutioner med udviklingshæmmede og senhjerneskadede, ca. 50 % på institutioner med sindslidende, ca. 60 % på institutioner med tidligere misbrugere til ca. 90 % på institutioner, der har aktive misbrugere som brugergruppe.[8] Blandt lederne er den største andel af rygere, 50 %, på institutioner, hvor brugerne er en blanding af sindslidende, misbrugere og hjemløse. Blandt medarbejderne er der færrest, der ryger på institutioner for udviklingshæmmede og senhjerneskadede, og flest, der ryger på værestede eller øvrige institutioner for tidligere misbrugere.

Ønske om at holde op

30 % af de brugere, der ryger, har forsøgt at holde op med at ryge inden for det seneste år. Det er samme niveau som den generelle befolkning, hvor 32 % angiver, at de har forsøgt at blive røgfri. Der ses ingen forskelle mellem kønnene i forhold til dette spørgsmål.

Hvad angår planer om at holde op med at ryge, så svarer 13 % af de brugere, der ryger, at de har planer om at holde op inden for den kommende måned, 12 % at de vil holde op inden for det næste halve år, og 26 %, at de gerne vil holde op længere ude i fremtiden. 30 % har ingen planer om at holde op. Dette ses af figur 2, hvor også besvarelserne for medarbejdere og ledere fremgår.

For befolkningen i almindelighed er fordelingen, at 9 % har planer om at holde op inden for den kommende måned, 24 % inden for et halvt år, 27 % længere ude i fremtiden, og 29 % har ikke planer om at holde op med at ryge.

Ledere og medarbejderne placerer sig således som det nationale gennemsnit. Der ses en svag tendens til, at brugerne i højere grad udtrykker et ønske om at holde op inden for den kommende måned, men ellers afviger gruppen ikke fra det nationale gennemsnit.

Figur 2

Planer om at holde op med at ryge?

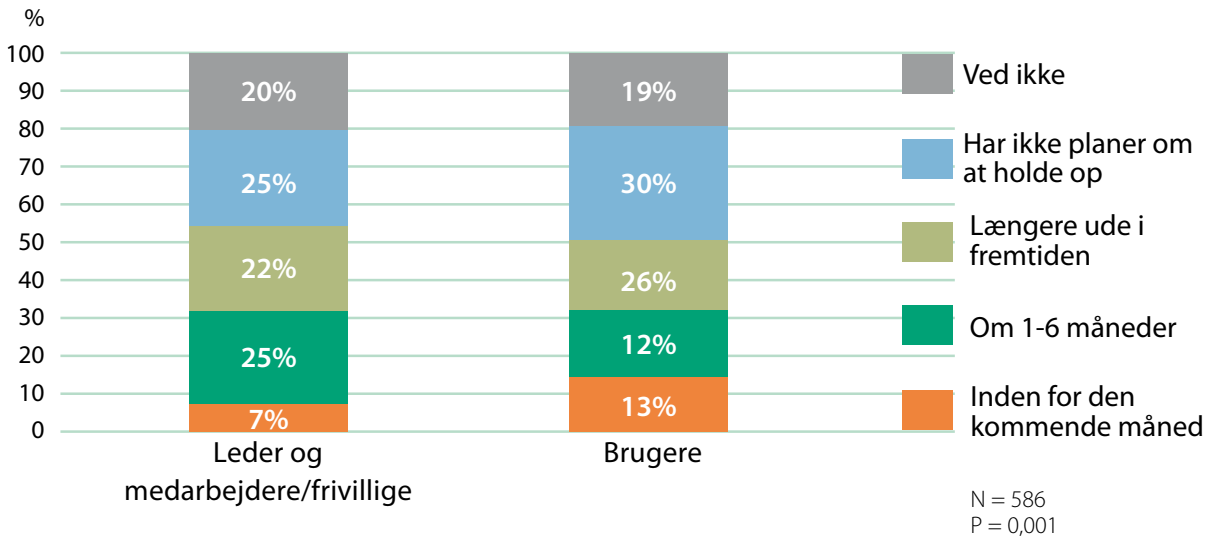

8 Det er vigtigt at være opmærksom på, at kategoriseringen af brugertyper er sket på institutionsniveau og ikke på individuelt niveau. Institutionerne har således angivet, om de tilknyttede brugere overvejende falder inden for den ene eller anden kategori.

En tredjedel af de brugere, der ryger, ønsker hjælp til at holde op med at ryge eller til at reducere deres forbrug af tobak. Brugerne kunne i spørgesekemaet skrive, hvilken hjælp de kunne tænke sig. Der kom i alt 107 forslag. Halvdelen af disse handler om rygestopkurser, samtaleforløb eller information. En tredjedel efterspørger nikotinsubstitution eller andre hjælpemidler. Femten personer efterlyser hjælp i form af opbakning og støtte. Og endelig ønsker ti personer alternativ behandling som f.eks. hypnose.

Opsamling

Der er blandt de udsatte brugere mange, især mænd, der ryger. Hvor 21 % af den generelle befolkning ryger dagligt, er det 61 % blandt de udsatte. Der er også en overrepræsentation af storrygere blandt de udsatte.

Også blandt de medarbejdere, der arbejder med socialt udsatte, er der flere, der ryger, end i befolkningen i almindelighed.

Det er i høj grad de brugere, der er tilknyttet institutioner for misbrugere, der ryger. Her er det næsten 9 ud af 10, der ryger dagligt.

Næsten hver tredje blandt brugerne har tidligere forsøgt at holde op med at ryge, hvilket er det samme som landsgennemsnittet.

Hver sjette bruger, der ryger, har planer om at holde op med at ryge inden for den næste måned.

Hver tredje bruger ønsker hjælp til at holde op med at ryge.

Brugerne efterspørger især hjælp i form af rygestopkurser og nikotinerstatning, men også opbakning og alternative behandlingsformer.

5 Holdninger til socialt udsatte og rygning

En central del af undersøgelsen handler om at afdække forskelle i holdninger til socialt udsatte og rygning blandt ledere, medarbejdere og brugere. Vi har derfor præsenteret svarpersonerne for en række generelle udsagn og bedt dem angive, i hvor høj grad de er enige eller uenige i udsagnet. I dette kapitel præsenteres resultaterne for alle tre grupper, idet besvarelserne 'meget enig' og 'enig' er slået sammen. Desuden beskrives sammenhænge mellem brugernes egen rygning og de holdninger, de giver udtryk for. Sammenhænge mellem ledere og medarbejderes rygning og holdninger behandles i næste kapitel.

Kan og vil brugerne holde op med at ryge?

I alt 33 % af brugerne mener, at socialt udsatte generelt ønsker at holde op med at ryge. Til sammenligning har 23 % af lederne og 19 % af medarbejderne samme opfattelse.

En lidt mindre del af brugerne mener, at brugerne generelt er i stand til at holde op med at ryge, 24 % giver udtryk for denne holdning. Blandt lederne mener 32 %, at brugerne kan blive røgfri, og 16 % af medarbejderne tror, at brugerne kan holde op med at ryge.

Figur 3

Brugerne ønsker og er i stand til at holde op med at ryge

Andel, der er enig i udsagnet

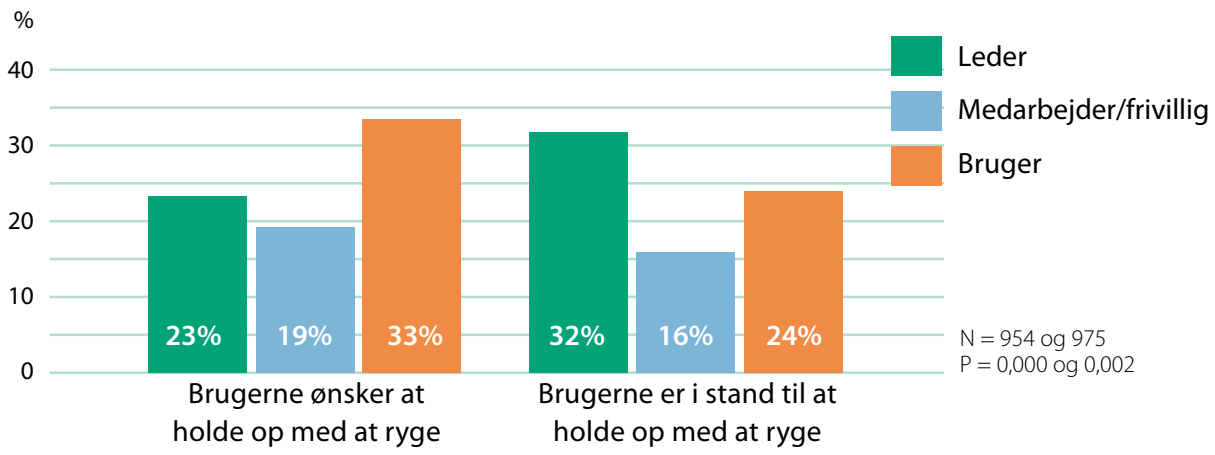

Mister brugerne social kontakt, hvis de holder op med at ryge?

Blandt brugerne angiver 54 %, at brugerne generelt vil forlade værestedet, hvis der bliver rygeforbud overalt, og 33 %, at brugerne generelt vil blive isoleret fra deres netværk, hvis de holder op med at ryge.

I alt 42 % af medarbejderne og 32 % af lederne deler opfattelsen af, at brugerne vil forlade værestedet. Et lille andel af medarbejdere og ledere, ca. 13 %, mener, at brugerne vil blive isoleret fra deres netværk.

Figur 4

Brugerne vil forlade værestedet og bliver isoleret fra deres netværk

Andel, der er enig i udsagnet

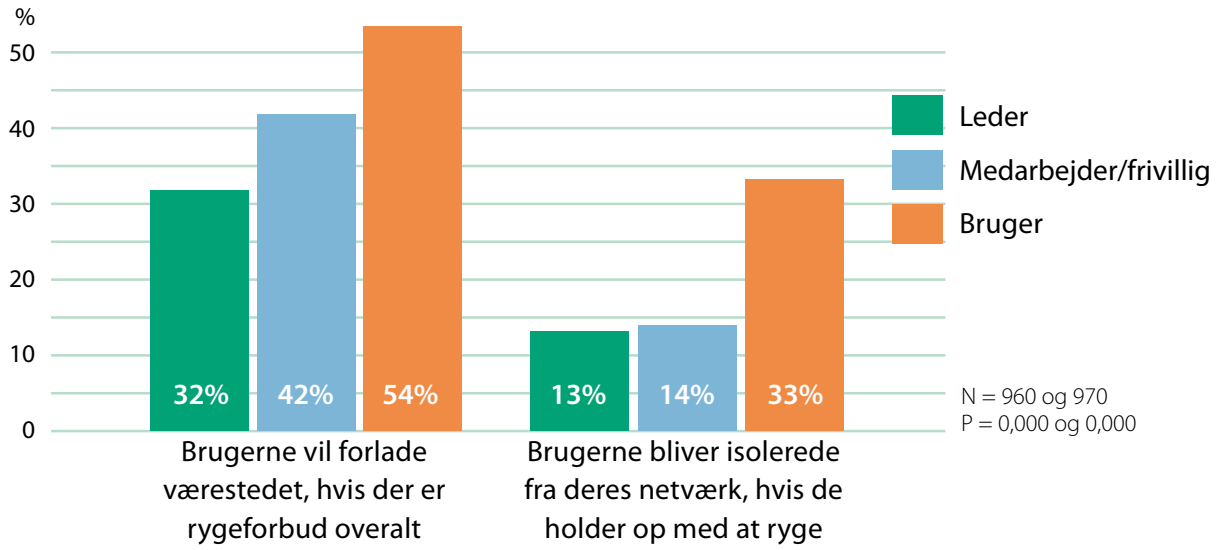

Giver rygning livskvalitet?

Knap halvdelen af brugerne, medarbejderne og lederne er enige i, at rygning er brugernes mindste problem. I alt 54 % af brugerne har den opfattelse, at brugerne generelt skal have lov til at ryge, fordi det giver dem livskvalitet. Blandt medarbejderne mener 34 % og blandt lederne 22 %, at rygning giver livskvalitet, og at brugerne derfor skal have lov til at ryge.

Figur 5

Rygning er det mindste problem, og brugerne skal have lov til at ryge, fordi det giver livskvalitet

Andel, der er enig i udsagnet

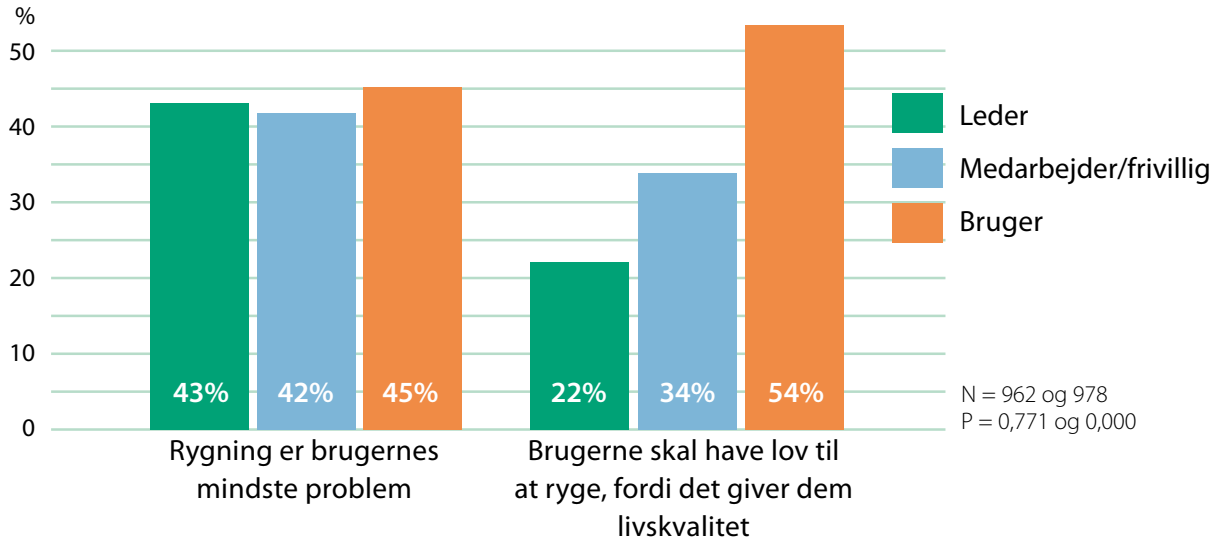

Er rygning sundhedsskadeligt?

Ca. 15 % af ledere og medarbejdere mener, at rygning er mindre sundhedsskadeligt end andre former for misbrug. En større andel blandt brugerne, nemlig 38 %, udtrykker denne holdning.

Figur 6

Rygning er mindre sundhedsskadeligt end andre former for misbrug

Andel, der er enig i udsagnet

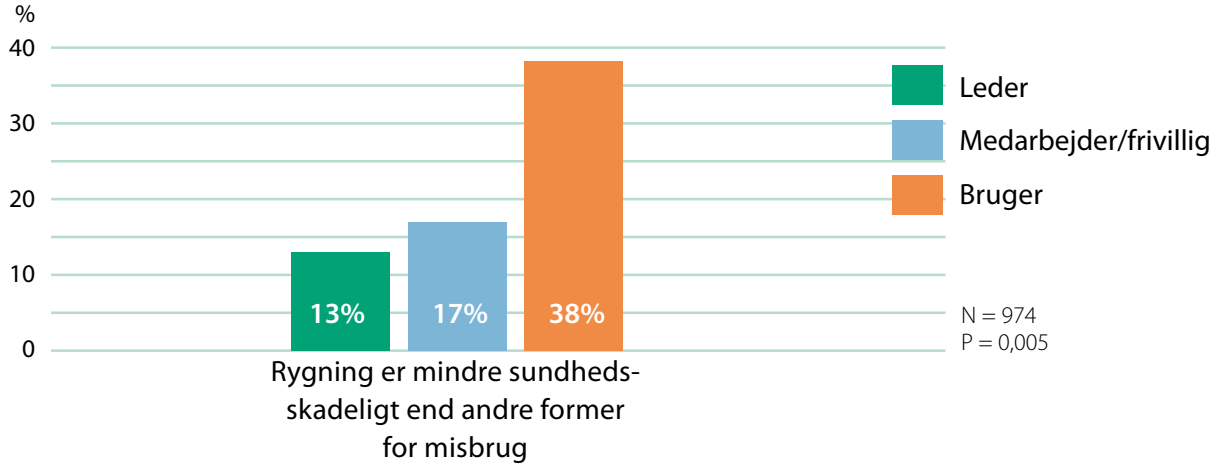

Virker nikotinerstatningsprodukter?

Nikotinerstatningsprodukter, såsom plastre og tyggegummi, hjælper et rygestop på vej, og som nævnt tidligere bliver det også efterspurgt af brugerne.

Blandt lederne er 62 % enige i, at nikotinerstatning øger muligheden for rygestop, sammenlignet med 54 % blandt medarbejderne og 45 % blandt brugerne.

Figur 7

Brug af nikotinerstatningsprodukter (NRT) øger muligheden for rygestop

Andel, der er enig i udsagnet

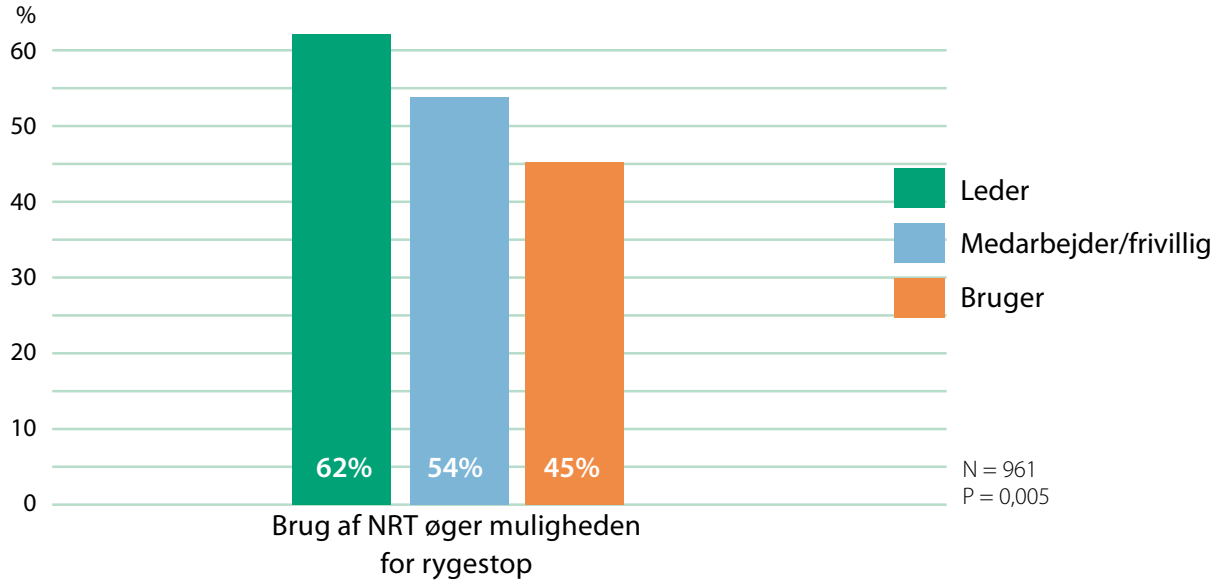

Kan værestedet spille en aktiv rolle?

Flertallet af brugerne mener, at værestedet eller institutionen bør være aktiv i forhold til rygestop. 65 % af brugerne angiver, at værestedet eller den institution, de er tilknyttet, bør have tilbud om rygestopaktiviteter til brugerne.

Denne holdning deles af 74 % af medarbejderne og 84 % af lederne. Der er færre, der mener, at værestedet eller institutionen skal signalere, at rygning er usundt. 55 % af brugerne udtrykker denne holdning mod 72 % af medarbejderne og 76 % af lederne.

Figur 8

Værested bør have tilbud om rygestop, og værested bør signalere, at rygning er usundt

Andel, der er enig i udsagnet

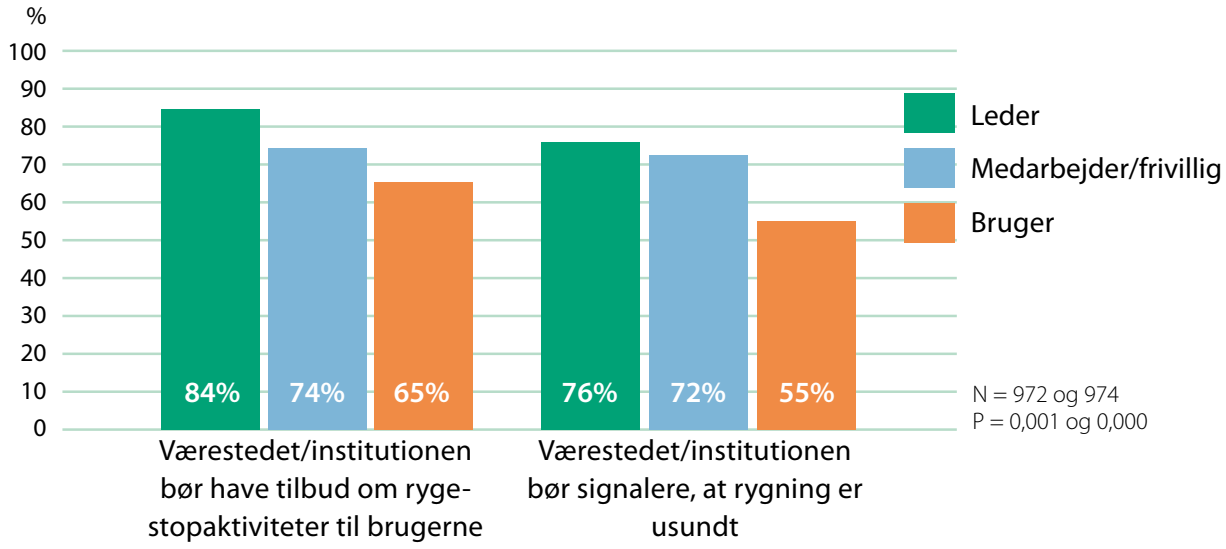

Sammenhæng mellem egen rygning og holdninger

Datamaterialet viser på nogle af udsagnene en sammenhæng mellem, om brugeren selv ryger, og hvilken holdning han eller hun giver udtryk for. Disse udsagn er præsenteret i tabel 5.

Blandt de brugere, der ryger dagligt, giver 49 % udtryk for den holdning, at rygning er brugernes mindste problem. Blandt de brugere, der ikke ryger dagligt eller slet ikke ryger, har 39 % denne opfattelse.

Også i forhold til udsagnet om, at brugerne skal have lov til at ryge, fordi det giver livskvalitet, er i højere grad de brugere, der ryger dagligt, enige. Det drejer sig om 61 % mod 43 % blandt de brugere, der ikke ryger eller ikke ryger dagligt.

Blandt de brugere, der ryger dagligt, mener 42 %, at rygning er mindre sundhedsskadeligt end andet misbrug, det gælder 32 % blandt brugere, der ikke ryger eller ikke ryger dagligt.

En lidt større andel af de brugere, der ikke ryger dagligt eller slet ikke ryger, giver udtryk for den holdning, at nikotinerstatning øger muligheden for rygestop. Det drejer sig om 51 % mod 42 % af de brugere, der ryger dagligt.

Med hensyn til værestedets rolle, er det især de brugere, der ikke ryger, der giver udtryk for, at værestedet eller institutionen bør spille en aktiv rolle i forhold til rygestop. 74 % af de brugere, der ikke ryger eller ikke ryger dagligt, mener, at værestedet skal have tilbud om rygestop, og 70 %, at stedet skal signalere, at rygning er usundt. Blandt de brugere, der ryger dagligt, er henholdsvis 60 % og 45 % enige i udsagnene.

På holdninger til udsagnene om, hvorvidt brugerne er i stand til og ønsker at holde med at ryge, hvorvidt brugerne vil forlade værestedet, hvis der er rygeforbud, og hvorvidt brugerne bliver isoleret fra deres netværk, hvis de holder med at ryge, ses der ingen sammenhæng med brugernes egne rygevaner.

Tabel 5

Brugernes egen rygning og holdninger

		% af brugerne, der er enig i udsagnet	
	N P	Ryger dagligt	Ryger ikke eller ikke dagligt
Rygning er brugernes mindste problem	575 0,002	49 %	39 %
Brugerne skal have lov til at ryge, fordi det giver dem livskvalitet	588 0,000	61 %	43 %
Rygning er mindre sundhedsskadeligt end andre former for misbrug	581 0,02	42 %	32 %
Brug af nikotinerstatning (f.eks. nikotinplastre) øger muligheden for rygestop	573 0,05	42 %	51 %
Værestedet/institutionen bør have tilbud om rygestopaktiviteter til brugerne	583 0,000	60 %	74 %
Værestedet/institutionen bør signalere, at rygning er usundt	584 0,000	45 %	70 %

Sammenhæng mellem køn, alder og holdninger

Undersøgelsen viser ingen tegn på, at køn og alder spiller en rolle for, hvilke holdninger brugerne og medarbejderne har til socialt udsatte og rygning. Der er for få ledere i datamaterialet til at kunne udtale sig om eventuelle sammenhænge.

Opsamling

På alle holdningsudsagn, bortset fra udsagnet om, at rygning er brugernes mindste problem, er der signifikante forskelle mellem ledere, medarbejdere og brugere.

En tredjedel af brugerne har den opfattelse, at brugere generelt ønsker at holde op med at ryge. De bakkes op af hver femte medarbejder og hver fjerde leder.

Hver fjerde bruger mener, at brugere generelt vil være i stand til at holde op med at ryge. Denne tiltro til brugernes formåen deles af hver sjette medarbejder. Lederne har en større tiltro til brugerne, idet hver tredje leder mener, at brugere generelt kan holde op med at ryge.

Brugerne udtrykker i højere grad end medarbejdere og ledere den holdning, at brugerne generelt vil forlade værestedet, hvis der er rygeforbud overalt, og at brugerne vil blive isoleret fra deres netværk, hvis de holder op med at ryge. Et mindretal af brugerne deler denne sidste bekymring.

Flertallet af både medarbejdere og ledere mener, at værestedet mv. bør påtage sig en rolle i forhold til at signalere, at rygning er usundt, og samtidig tilbyde rygestopkurser og lignende til brugerne.

Brugernes egne rygevaner spiller en rolle i forhold til deres holdninger til nogle bestemte udsagn. Rygerne mener i højere grad, at rygning giver livskvalitet, og at brugere derfor skal have lov til at ryge. Rygerne mener, at rygning er mindre sundhedsskadeligt end andre former for misbrug. Og rygerne mener ikke i så høj grad som de ikke-rygende brugere, at institutionen skal have tilbud om rygestop og bør signalere, at rygning er usundt.

6 Betydningen af praksis og holdninger på institutionerne

Som nævnt indledningsvist, så spiller institutionen en central rolle. Både når det gælder om at forme holdninger og rygevaner hos medarbejdere og brugere og i forhold til at sætte rammen for rygeregler, tilbud om rygestop og i det hele taget tale om rygning og tobaksforebyggelse.

Hvad er rygereglerne og overholdes de?

Da rygeloven blev vedtaget i 2007, besluttede et flertal i Folketinget, at værestеder og lignende skulle undtages fra loven om røgfri miljøer. Ligeledes blev det gjort til en lokal beslutning, om den enkelte kommune ville opstille regler for rygning i borgernes hjem – i egen bolig eller i botilbud – når personalet opholdt sig i hjemmet.

I forbindelse med holdningsundersøgelsen indsamlede vi eksempler på lokale rygepolitikker, og vi fik svar fra 51 af de 76 institutioner.

Halvdelen af disse 51 institutioner har formuleret en egen rygepolitik eller er underlagt en overordnet kommunal politik. 28 institutioner (54 %) har rygeforbud indendørs, men tillader rygning udenfor. Nogle af disse har opstillet pavilloner, halvtag eller andet. 20 institutioner (39 %) tillader rygning i rygerum. En enkelt institution angiver, at der er totalt rygeforbud overalt både udenfor og indenfor, mens to institutioner tillader rygning overalt.

73 % af alle svarpersoner svarer, at rygereglerne på den institution eller det værested, de er tilknyttet, overholdes; 21 % siger, at de for det meste overholdes, mens ganske få angiver, at reglerne sjældent eller aldrig overholdes. Disse tal dækker over store forskelle mellem de institutioner, der indgår i undersøgelsen – fra 100 % overholdelse af rygeregler til et par steder, hvor ca. 20 % angiver, at reglerne altid overholdes.

Lov om røgfri miljøer

§ 11. På plejehjem, døgninstitutioner, botilbud og lignende institutioner kan den enkelte beboer beslutte, om der må ryges i det værelse eller den bolig, der tjener som den pågældendes private hjem.

Stk. 2. Det kan pålægges beboere ikke at ryge i værelset eller boligen i det tidsrum, hvor personalet opholder sig der.

§ 12. I private hjem, hvor der modtages en offentlig serviceydelse i form af personlig og praktisk hjælp, kan det som forudsætning for ydelsen pålægges beboere ikke at ryge i det tidsrum, hvor personalet opholder sig i boligen.

§ 13. I værestеder, varmestuer og lignende tilbud til socialt udsatte, hvor der kun er ét opholdsrum for brugerne, kan det besluttes, at rygning er tilladt.

Medarbejdernes og ledernes holdninger

Medarbejderne placerer sig, hvad angår deres holdninger, imellem lederne og brugerne på de fleste af udsagnene. Medarbejdergruppen kan spille en vigtig rolle i forhold til at motivere til og fastholde brugerne i et rygestop. Men blot 16 % af medarbejderne mener, at brugerne er i stand til at holde op med at ryge, og 19 % mener, at brugerne ønsker at holde op. Som vist er dette en mindre andel end blandt brugerne selv.

Et af udsagnene er kun ledere og medarbejdere blevet bedt om at tage stilling til, nemlig om det giver en god kontakt at ryge sammen med brugerne, og at man kan bruge dette aktivt med et pædagogisk sigte. Det er 43 % af medarbejderne og 26 % af lederne enige i.

Som tidligere nævnt er der sammenlignet med landsgennemsnittet en forholdsvis stor andel af medarbejderne og lederne, der ryger dagligt, nemlig 35 %. I det følgende ser vi på, om der er sammenhænge mellem, hvilke holdninger man giver udtryk for, og om man selv ryger.

Egen rygning spiller tilsyneladende ingen rolle, når det handler om, hvorvidt ledere og medarbejdere tror, at brugerne er i stand til at holde op med at ryge, eller at brugerne ønsker at holde op med at ryge. Der ses heller ingen sammenhæng mellem egne rygevaner og holdninger til, om rygning er brugernes mindste problem, at brugen af nikotinerstatningsprodukter øger mulighed for rygestop, eller at værestedet/institutionen bør have tilbud om rygestopaktiviteter til brugerne.

Til gengæld ses der på de øvrige holdningsudsagn en sammenhæng med egen rygning, idet de ledere og medarbejdere, der ryger dagligt, adskiller sig fra dem, der ikke ryger dagligt, og dem, der ikke ryger. I tabel 6 ses svarfordelingen for de seks udsagn i forhold til rygevaner.

Tabel 6

Medarbejderes og lederes egen rygning og holdninger

	% af ledere og medarbejdere, der er enig i udsagnet		
	N P	Ryger dagligt	Ryger ikke eller ikke dagligt
Brugerne vil forlade værestedet, hvis der er rygeforbud overalt	381 0,001	53 %	34 %
Når personalet ryger sammen med brugerne, giver det en god kontakt, som man kan bruge aktivt med et pædagogisk sigte	384 0,000	54 %	34 %
Brugerne bliver isoleret fra deres netværk, hvis de holder op med at ryge	387 0,000	25 %	9 %
Brugerne skal have lov til at ryge, fordi det giver dem livskvalitet	386 0,000	47 %	24 %
Rygning er mindre sundhedsskadeligt end andre former for misbrug	389 0,001	26 %	12 %
Værestedet/institutionen bør signalere, at rygning er usundt	386 0,001	61 %	78 %

Blandt de ledere og medarbejdere, der ryger dagligt, giver 53 % udtryk for den holdning, at brugerne vil forlade værestedet, hvis der er rygeforbud overalt. Lige så mange, 54 %, mener, at det giver en god kontakt, som man kan bruge aktivt med et pædagogisk sigte, når personalet ryger sammen med brugerne.

Et mindretal blandt personalet er bekymret for, at brugerne vil blive isoleret fra deres netværk, hvis de holder op med at ryge. 9 % af de ledere og medarbejdere, der ikke ryger eller ikke ryger dagligt, mener, at brugerne vil blive isoleret, mod 25 % af dem, der ryger dagligt.

Blandt dem, der ryger dagligt, mener 47 %, at brugerne skal have lov til at ryge, fordi det giver dem livskvalitet. Blandt dem, der ikke ryger eller ikke ryger dagligt, drejer det sig om 24 %.

I alt 26 % af de ledere og medarbejdere, der ryger dagligt, har den holdning, at rygning er mindre sundhedsskadeligt end andre former for misbrug. 12 % af dem, der ikke ryger eller ikke ryger dagligt, deler denne opfattelse.

Som nævnt ovenfor, ses der ingen sammenhæng mellem egen rygning og holdningen til, om værestedet/institutionen skal have tilbud om rygestop til brugerne. Til gengæld mener en større andel af de ledere og medarbejdere, der ikke ryger eller ikke ryger til hverdag, at værestedet/institutionen bør signalere, at rygning er usundt. Det gælder 78 % mod 61 % af dem, der ryger dagligt.

Opsamling

Stort set alle de institutioner, der indgår i undersøgelsen, tillader rygning i et eller andet omfang. Halvdelen tillader alene rygning udenfor, mens andre har etableret udsugning eller rygerum.

Rygereglerne overholdes tilsyneladende generelt, men der er store forskelle mellem institutionerne i forhold til, om reglerne *altid* eller *for det meste* overholdes.

Undersøgelsen viser samme mønster som de amerikanske undersøgelser, nemlig at der er sammenhænge mellem medarbejdernes egne rygevaner og deres holdninger til socialt udsatte og rygning. Forskellen mellem de medarbejdere, der ryger dagligt, og dem, der ikke gør, er tydelig på en række udsagn. Det drejer sig især om holdninger til de sociale aspekter ved rygning: at brugerne vil forlade værestedet, at de vil blive isoleret, at rygning giver livskvalitet, og at rygning kan bruges som pædagogisk redskab.

7 Perspektiver og overvejelser til diskussion

Undersøgelsen viser, at socialt udsatte, selvom de ryger mere end befolkningen generelt, i samme grad har planer om at blive røgfri, og at de ønsker hjælp til dette. Undersøgelsen viser også, at rammerne på værestеder og institutioner ikke helt understøtter brugernes ønsker om hjælp til holde op med at ryge og fastholde et rygestop.

Barrierne handler både om de fysiske rammer på institutionerne og om holdninger blandt ledere og medarbejdere. Medarbejderne har ikke samme tiltro til, at socialt udsatte kan holde op med at ryge, som brugerne selv. Medarbejderne undervurderer også brugernes ønsker om at holde op med at ryge. Stort set alle de institutioner, der har deltaget i undersøgelsen, tillader rygning i et eller andet omfang, og en forholdsvis stor del af personalet ser rygning som et pædagogisk redskab.

Disse resultater er helt på linje med tilsvarende amerikanske undersøgelser, og det vil være relevant at skele til amerikanske erfaringer, når man skal arbejde videre med det tobaksforebyggende arbejde blandt socialt udsatte i Danmark. De amerikanske erfaringer handler blandt andet om, at det er afgørende, at ledelsen på institutionen påtager sig ansvaret for opgaven. Tobaksforebyggelse skal integreres i den daglige praksis. Ved at inddrage brugere og medarbejdere i processen kan man skabe ejerskab, fælles forståelse og generere brugbare løsninger, der passer til den enkelte institution.

Der er spændende perspektiver i at undersøge de institutionelle rammer, der påvirker rygemønstre og holdninger. I datamaterialet fra undersøgelsen ses f.eks. tendenser til, at der er sammenhæng mellem, hvor meget medarbejderen ryger, og hvor meget brugerne ryger. Og der ses en mulig sammenhæng mellem ledernes og medarbejdernes rygning, og om rygereglerne på stedet overholdes. I den opfølgende undersøgelse, som vi planlægger i 2011, kan det være en mulighed at afdække dette felt yderligere. Projekt *Røgfrihed for alle* vil i det kommende år fokusere på disse temaer.

Overvejelser til diskussion

Undersøgelsen er baseret på besvarelser fra 12 kommuner og kan ikke generaliseres til brugere, ledere og medarbejdere på andre værestеder i landet. Men den giver praktikere i feltet ny og relevant viden, som kan inspirere til diskussion på værestеder, i bo- og aktivitetstilbud for socialt udsatte.

Spørgsmålene nedenfor er formuleret på baggrund af undersøgelsens resultater. De kan danne grundlag for diskussion mellem og blandt ledere, medarbejdere og brugere.

- Institutionens betydning for rygevaner: Hvordan taler man om rygning? Fremmer eller hæmmer hverdagens praksis rygning eller rygestop?

- Flertallet af brugere er mænd, mens flertallet af medarbejdere er kvinder. Hvilke overvejelser giver det anledning til, når man skal tilrettlægge rygestopaktiviteter? Kan de kvindelige medarbejdere tale mændenes sprog?

- Et mindretal af ledere og medarbejdere mener, at rygning er mindre sundhedsskadeligt end and former for misbrug. De fleste ved tilsyneladende, at rygning er lige så eller mere skadeligt end hårde stoffer. Er denne sundhedsrisiko et tilstrækkeligt argument til at anbefale et rygestop, eller har sociale argumenter mere vægt? Argumenter som f.eks., at rygning giver livskvalitet, eller en bekymring for, at brugerne vil forlade værestedet, hvis det indfører rygeforbud overalt?

- Når brugerne bliver spurgt direkte, om de har planer om at blive røgfri, svarer hver sjette af dem "ja, inden for en måned". Hvilke systematiske tiltag eller tilbud i hverdagen kan institutionen have for at imødekomme dette ønske?

- Næsten hver anden bruger og medarbejder mener ikke, at nikotinerstatning øger muligheden for rygestop. Her er et udviklingspotentiale i form af behov for mere viden. Hvem skal sikre, at denne viden kommer ud på værestederne og institutionerne?

- Halvdelen af brugerne giver udtryk for, at rygning giver livskvalitet. Hvad kan man sætte i stedet for rygning, der giver tilsvarende eller mere kvalitet i livet?

- De medarbejdere, der ryger, har på nogle spørgsmål en anden holdning end dem, der ikke ryger. Hvad kan forklare denne forskel? Kan det tænkes at dække over, at disse medarbejdere indirekte forsvarer deres egne rygevaner? Hvordan kan man arbejde professionelt med brugernes rygestop, når man selv ryger?

- Hvis rygning er et pædagogisk redskab til at opnå en kontakt med brugerne, kan man så på tilsvarende vis arbejde med, at rygestopaktiviteter kan have en pædagogisk dimension, der ligger ud over selve rygestopaktiviteten?